

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:16, Eylül 2018, s. 18-31

Prof. Dr. Halit KARATAY

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü, halitkaratay@gmail.com

Öğr. Gör. Haluk GÜNGÖR

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi TÖMER Öğretim Görevlisi, halukgungor1@gmail.com

Öğr. Gör. Önder ÇANGAL

Gaziantep Üniversitesi TÖMER Öğretim Görevlisi, öndercangal@hotmail.com

BOSNA HERSEKLİ ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE ÖĞRENME AMACI, TUTUMU VE ÖĞRENME BECERİLERİ

Özet

Bu çalışmada, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amacı, tutumu ve öğrenme becerileri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma, betimsel bir araştırmadır. Öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumu, başarısı ve amacı ile ilgili veri elde etmek için tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, öğrencilerin kur sonu sınav puanları ve Türkçe Öğrenme Tutum Ölçeğinin uygulanması ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, korelasyon ve t-testinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçeyi en çok Türkiye’de eğitim almak ve seyahat etmek amacıyla öğrendikleri, Türkçe öğrenme tutumlarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin dil becerileri ile Türkçe öğrenme tutumları arasında genel olarak olumsuz yönde, düşük bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin okuma ve dinleme becerileri ile Türkçe öğrenme tutumları arasında anlamlı ve olumsuz yönde, düşük; yazma becerileri arasında ise anlamlı ve olumlu yönde, düşük bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Karşılıklı konuşma becerisi ile tutumun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutları arasında anlamlı ve olumlu yönde, düşük; sözlü anlatım becerisi ile genel olarak Türkçe öğrenme tutumu arasında anlamlı ve olumsuz yönde, düşük bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumu ile üretici dil becerileri arasında anlamlı ve

olumlu; alıcı dil becerilerinde ise anlamlı ve olumsuz ve düşük düzeyde tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi (TYDÖ), dil becerileri, tutum, Türkçe, Bosna Hersek.

THE BOSNIA-HERZEGOVINIAN STUDENTS` AIMS, ATTITUDES AND SKILLS FOR LEARNING TURKISH

Abstract

In this present study, the aims, attitudes and learning skills of Bosnia-Herzegovinian students who learned Turkish as a foreign language were analyzed in terms of several variables. The study is a descriptive one. Survey model was used to collect data regarding the students' attitudes, success rates and aims. The data for the research were gathered through the students' final grades at the end of each level and the Turkish Learning Attitude Scale. For data analysis, frequency, percentage, mean, correlation and t-test were utilized. The results of the analyses showed that Bosnia-Herzegovinian students learned Turkish to receive education in Turkey and for travelling purposes, and that their attitudes towards learning Turkish were high. It was also determined that there was a low negative significant relationship between students' language skills and attitudes towards learning Turkish. It was found out that in terms of the students' attitudes towards learning Turkish, there was a low negative significant relationship between the students' reading and listening skills and that there was a low positive significant relationship in terms of their writing skills. It was found out that there was a low positive significant relationship between the students' interactional speaking skills and the cognitive, affective and kinetic dimensions of their attitudes, and also that there was a low negative significant relationship between their verbal expression skills and attitudes towards learning Turkish in general. The analyses also showed that there was a low positive significant relationship between the students' attitudes towards learning Turkish and their productive language skills and a low negative relationship in terms of their receptive language skills.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language (TTAFL), language skills, attitude, Turkish, Bosnia-Herzegovina.

Kuramsal Çerçeve

Tutum, sosyal bilimlerin birçok alanında ve davranış bilimlerinde uzun yıllar üzerinde çalışılan, çeşitli alanlarda araştırılmış, sosyal psikolojinin önemli bir konusudur. Latince kökeninde "harekete hazır" anlamına gelen tutumun bilimsel olarak incelenmesine 19. yüzyılda başlanmıştır (Arkonaç, 2001). Tutum kavramı, TDK Türkçe Sözlük'te (2005: 2014) "Tutulan yol, davranış" olarak tanımlanmaktadır. Masgoret ve Gardner (2003: 127), tutumların sınıf ortamına bağlı olarak değişkenlik gösteren ve öğretilen dile karşı bireysel tepkiler olduğunu ifade etmek-

tedir. Tutumlar, çoğu bilişsel ve duyuşsal etmen gibi, ebeveyn ve akranların davranışları ile kişinin oluşturduğu, doğuştan gelmeyen, deneyimler sonucu oluşan; kendine güven, başarıma inancı, güdülenme vb. bileşenleri olumlu-olumsuz etkileyen duyuşsal bir değer yargısıdır (Brown, 2007: 192-193). Bireyin, bir duruma, bir olaya karşı geliştirdiği tutumları doğuştan gelmez. Tutumlar, bireyin içine doğduğu çevre, kültür, aile, toplum vb. etmenler sonucu öğrenilir. Tutum kavramını; öğrenmeye ilişkin duygularımızı, davranışlarımızı yöneten, tetikleyen içsel dürtüler olarak tanımlamak mümkündür. Tutum, öğrenmeye karşı duygularımızı ve buna göre şekillenen davranışlarımızı ifade etmektedir (İnal, Evin ve Saracaloğlu, 2005: 41). Thurstone (1931) tutumu, “psikolojik bir objeye yönelen olumlu veya olumsuz bir yoğunluk sıralaması ve derecelemesidir.” şeklinde tanımlar ve tutumun ölçülebilirliğini vurgular. Allport (1935) tutumu, “yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün obje ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkileme gücüne sahip duygusal ve zihinsel hazırlık durumudur.” şeklinde tanımlar. Sanford’a göre (1961) tutum “objelere ve sembollere olumlu veya olumsuz bir tepki göstermeye hazırlık durumu”dur. Katz (1967) tutumu “bireyin sahip olduğu değerler dizgesine bağlı olarak bir simgeyi, bir nesneyi, bir kişiyi veya dünyayı iyi ya da kötü, yararlı ya da zararlı yönleriyle algıladığı bir ön düşünce biçimi” şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımla Katz (1967), tutumun olumlu ve olumsuz olabileceğini ve bireylerin de çevrelerini buna göre değerlendirdiklerini ifade eder.

Phillips (2003)’e göre tutumlar, bir etkinlik için hazır bulunuşluk koşuludur. Tutumlar, bireyin zihninde bulunmakta, birçok düşünce ve davranışa temel oluşturmaktadır. Tutumlar iki şekilde oluşabilir. Birey, bir tutum objesiyle etkileşime girerek ya da başkalarının tutumlarından etkilenerek kendi tutumlarını oluşturmaktadır. Phillips (2003)’in tutum oluşturma tanımından yola çıkıldığında, tutumların deneyimler sonucunda oluştuğu ve deneyimler doğrultusunda yönlendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Yapılan tanımlar incelendiğinde tutumların *bilişsel, duyuşsal ve devinişsel* olmak üzere üç ayrı boyuttan oluştuğu görülmektedir.

Bireyin bir konu ile ilgili bildikleri, o konuya olumlu bakmasını gerektiriyorsa (bilişsel öge), birey o konuya ilişkin olumludur (duyuşsal öge). Bunu sözleri ya da davranışları (devinişsel öge) ile gösterir (İnceoğlu, 2011). Bu üç tutum ögesi karşılıklı etkileşim içindedir. Ögelerden birinde değişiklik olduğunda, diğer ögelerde de değişiklik görülebilir.

Bireyin tutum objesine ilişkin inançları, bilgi yapıları ve düşünceleri bilişsel öge olarak adlandırılmaktadır. Bir tutum objesiyle ilgili edinilen bilgi, duyguları ve ardından davranışları etkilemektedir. Bu nedenle tutumun oluşumunda ilk basamak sayılabilir. Bireyler çevrelerinden gelen pek çok uyarıcıyı algılayabilmek için onları ilk önce gruplandırıp sonra bu gruplamaları birbirleriyle ilişkilendirmektedirler (Baysal, 1981). Tutumların bilişsel ögeleri, tutum uyarıcıları ile ilgili gerçeklere dayanan bilgi ve inançlardan oluşmaktadır. Bunlar çevredeki tutum konuları hakkında bireylerin edindikleri bilgileri temsil etmektedir. Tutum ögesiyle ilgili bilgileri, birey yaşantıları yoluyla elde eder. Varlığı bilinmeyen bir konuya yönelik tutum oluşmayacağından, kişinin uyarıcıların var olduğunu mutlaka öğrenmesi gerekir. Tutum objesiyle ilgili bilgi değiştiğinde tutum da değişir (Baysal, 1981).

Duyuşsal öge; hoşlanma, sevme gibi duygusal tepkileri ifade eder. Duyuşsal ögesi ağır basan bir tutumun bilişsel ögesi ağır basana göre değişmesi daha zor olur. Duyuşsal öge, tutumun bireyden bireye değişen ve gerçeklerle açıklanamayan, hoşlanma-hoşlanmama yönünü oluşturur (Baysal ve Tekarslan, 1996). Tutumlar duyuşsal ögeleri içerme derecesine göre farklılaşabilir. Tutum objesine olumlu ya da olumsuz duygular beslemek bireyin objeyle ilgili deneyimlerine bağlıdır.

Devinişsel ögeye davranuşsal öge de denilmektedir. Bireyin düşünce ve duyguları doğrultusunda bir tutum objesine ilişkin davranuş eğilimini ifade eder. Tutumun varlığı, onu yansıttığı varsayılan gözlenebilir davranuşlardan anlaşılabilir. Herhangi bir tutum objesine ilişkin bir davranuş söz konusu olmadığında, bireyde tutum gizli de olsa çevresindeki bireylerce gözlemlenemeyeceğinden o tutum var kabul edilmez (Baysal, 1981).

Yabancı dil öğreniminin büyük önem taşıdığı günümüz dünyasında, hangi faktörlerin bu süreci etkilediği önemli bir araştırma konusu olarak araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Özellikle 1970'li yıllarda ABD ve Kanada'daki üniversitelerde yapılan çalışmalar, tutumun yabancı dil öğrenimi üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Aynı yıllarda Texas Üniversitesi Öğrenme Becerileri Merkezi'nde (Learning Skills Center) kaygının yabancı dil öğrencileri üzerindeki etkileri klinik olarak araştırılmaya başlanarak; kaygının öğrenciler üzerinde unutmama, heyecanlanma, sınıf içerisinde dikkat dağınıklığı, terleme, çarpıntı gibi fizyolojik ve zihinsel etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Horwitz, Horwitz ve Cope, 1986: 126). Öğrencilerde kaygı düzeyine bağlı olarak oluşan bu ani değişimler, onların hedef dile ilişkin tutumlarını, dolayısıyla dil öğrenme başarılarını doğrudan etkilemektedir.

Yabancı bir dilin öğrenme amaçlarına uygun, istenilen düzeyde öğrenilmesi ve bu dilin sosyal ve akademik hayatta beceri hâline getirilmesi sürecinde, öğrencinin hedef dile ilişkin geliştirdiği tutumları büyük rol oynamaktadır. Bireyin hedef dile ilişkin geliştirdiği tutumları, dil öğrenme sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğundan (İnal, Evin ve Saracaloğlu, 2005: 39), öğrencilerin hedef dile yönelik ilgi, algı ve özgüvenlerini; buna bağlı olarak öğrenme hızını ve niteliğini etkileyen en önemli duyuşsal faktörlerdendir. Yabancı dil öğrenimi ve genel olarak öğrenme eylemi, sınıf içerisinde öğrencinin edindiği becerileri kullanarak öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişim kurmasını, ders içi etkinliklerde sürekli etkin olmasını gerektiren sosyal bir olgudur.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde yabancı dil öğrenimi alanında yapılan çalışmalarda sıklıkla rastlanılan ve hâlen üzerinde çalışılan güdü, motivasyon (isteklendirme), kaygı, tutum vb. duyuşsal faktörler, sosyal psikologlar tarafından yabancı dil öğretimi üzerine yapılan araştırmalarla alanyazında kabul görmüştür. Bireyin davranuşlarını, tutumlarının etkilediği görüşü sosyal psikolojinin temel varsayımlarından biridir (Dörnyei, 2005: 119). Bu bağlamda, bireyin yabancı dil öğrenimi sürecinde dilini öğrendiği toplumun sosyal ortamlarından ayrı düşünülmesi yanlış bir varsayımdır (Dörnyei, 1998: 122). Birçok araştırmacı bireyin hedef dile ilişkin geliştirdiği tutumlarının ve hedef dili öğrenmeye ilişkin öz inançlarının yabancı dil öğretimi ne düzeyde etkilediğini belirlemeye yönelik çalışmalar yapmıştır (Gardner, 1960; Gardner ve Lambert, 1972; Gard-

ner, 1985; Masgoret ve Gardner, 2003; Köse,2007; Göçer, 2009; Sarıçoban, 2004; Karatay ve Kartallıoğlu, 2012; Karatay ve Kartallıoğlu, 2016; İnal, Evin ve Saracaloğlu, 2005; Dörnyei, 2005; Şen, 2011; Özdemir, 2014; Kanmaz, 2012; Ghazvini ve Khajehpour, 2011). Yapılan çalışmaların neredeyse tamamında ulaşılan sonuç, tutumların ikinci dil öğreniminde ve ana dili ediniminde, başarıyı olumlu veya olumsuz yönde etkileyen güçlü ve önemli bir değişken olduğu gerçeğidir.

Bu çalışma, Türkçe öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin dil becerileri ile Türkçe öğrenmeye yönelik tutumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Yukarıda belirtildiği üzere, yabancı dil öğrenen öğrencilerin hedef dile karşı olan ilgi ve tutumlarını belirleyerek mevcut durumu geliştirmek, olumsuz algılarını iyileştirmek ve dil öğrenmek için uygun eğitim ortamları sunabilmek için gereklidir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin dile ilişkin tutumlarının belirlenmesi, dil öğretim ortamlarının ve araçlarının düzenlenmesi açısından önemlidir. Öğreticilere, hedef kitlenin tutumlarının olumsuz ise olumluya çevrilmesi, olumlu ise bu durumun sürekliliğinin sağlanması için buna uygun bir öğretim modeli, yöntemi izlenmesi açısından fikir verir. Bu açıdan bakıldığında araştırma, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçlarını, Türkçe öğrenmeye yönelik tutumları ile dil becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmanın bu alandaki eksikliği gidereceği düşünülmektedir. Araştırmada, Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçları, tutumları ve dil becerilerindeki başarıları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bunun için araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

Araştırmanın Problemleri

1. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçlarının cinsiyet ve yaş değişkeni açısından dağılımı nasıldır?
2. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları, dil düzeylerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
3. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları ile dil becerileri başarı puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırma Yöntemi ve Deseni

Araştırma, var olan bir durumu ortaya koymayı amaçladığı için betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeline uygun olarak desenlenmiştir. Çalışma, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe dil becerileri sınav puanları ile Türkçe öğrenmeye ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik betimsel bir alan araştırmasıdır. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008: 21). Bunun için araştırmada, çalışma grubundaki öğrencilerin, kur sonu sınavlarından aldıkları puanlar ile dil öğrenme amaçları, dil öğrenme tutumları betimlenmeye çalışılmış ve bunlar arasındaki ilişki incelenmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2015-2016 eğitim-öğretim döneminde Bosna Hersek, Saraybosna Yunus Emre Enstitüsünde Türkçe öğrenen 105 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin betimsel bilgiler aşağıdaki tabloda bulunmaktadır.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait betimsel bilgiler.

Değişken	Kategoriler	N	%
Yaş	17-21 yaş	38	36,2
	22-26 yaş	47	44,8
	27 + yaş ve üzeri	20	19,0
Toplam		105	100,0
Cinsiyet	Kadın	91	86,7
	Erkek	14	13,3
Toplam		105	100,0
Düzy	A2	45	42,9
	B1	26	24,8
	B2	34	32,4
Toplam		105	100,0

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 38'inin (%36,2) 17-21 yaş aralığında, 47'sinin (%44,8) 22-26 yaş aralığında, 20'sinin (%19,0) ise 27 yaş ve üzeri yaşta oldukları görülmektedir. Bu bilgiler ışığında, çalışma grubunun genç yaşta öğrencilerden oluştuğunu söylemek mümkündür.

Cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde ise, çalışma grubundaki 91 kişi kadın (%86,7), geri kalan 14 kişi (%13,3) erkektir. Tablo 1'e göre, araştırmanın yürütüldüğü çalışma grubu ağırlıklı olarak kadınlardan oluşmaktadır.

Bosna Hersekli öğrenciler Türkçe öğrenme seviyelerine göre incelendiğinde, Tablo 1'e göre çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 45'i (%42,9) A2, 26'sı (%24,8) B1 ve 34'ü (%32,4) B2 seviyesinde Türkçe öğrenmektedir. Bu verilerden yola çıkarak, araştırmanın yürütüldüğü çalışma grubunda A2 düzeyindeki öğrenci sayısının daha fazla olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, öğrencilerin Türkçe okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerisi sınav puanları ile Türkçe öğrenme tutum puanlarından elde edilmiştir. Öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları Karatay tarafından geliştirilen, "Türkçe öğrenme ilgisi (6 madde)", "Türkçe öğrenme güdüsü (4 madde)" ve "Türkçe edim kaygısı (3 madde)" olmak üzere 3 boyuttan oluşan toplam 13 maddelik "Türkçe Öğrenme Tutum Ölçeği" aracılığıyla elde edilmiştir. Ölçek 5'li likert tipinde geliştirilmiştir. Çalışma grubuna ölçeğin uygulanması sonucunda Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının *Türkçe öğrenme ilgisi* için .72, *Türkçe öğrenme güdüsü* için .61 ve *Türkçe edim kaygısı* için .74 olduğu belirlenmiştir. Bu veriler, araştırmada kullanılan tutum ölçeğinin sorunu betimlemek için güvenilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu ölçeğin ikinci formu olan "Türkçe Öğrenme İhtiyacı Anketi", öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçlarını belirlemek için kullanılmıştır. Çalışma grubundaki öğrencilere, bu iki veri toplama formu verilmiştir. 2015-

2016 eğitim-öğretim yılında Bosna Hersek, Saraybosna Yunus Emre Enstitüsünde Türkçe öğrenen A2, B1 ve B2 kurlarına devam eden ve bu kurların sonunda yapılan sınavlardan öğrencilerin aldıkları puanlardan yararlanmışlardır. Öğrencilerin dil becerilerindeki başarılarını belirlemek için kurumun yaptığı sınav sonuçları kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 21.0 programının sunduğu; aritmetik ortalama, korelasyon ve t-testi gibi istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Öğrencilerin öğrenme amaçları için betimsel analiz tekniklerinden; Türkçe öğrenme tutumları, öğrenme başarıları ve öğrenme amaçları arasındaki ilişkiyi belirlemek için de korelasyon ve çoklu karşılaştırma test tekniği ANOVA'dan yararlanmışlardır. Yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular, alinyazındaki verilerle birlikte yorumlanarak konunun ilgililerine sunulmuştur.

Bulgular

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amaç, tutum ve Türkçe dil becerilerine ilişkin bulgularla ilgili analiz sonuçları üç ana başlık altında aşağıda sunulmuştur:

Birinci probleme ilişkin bulgular: Araştırmanın birinci probleminin çözümlenmesinde, "Türkçe Öğrenme İhtiyacı Anketi"nden elde edilen verilerin betimlenmesinden yararlanılmıştır. Bununla ilgili bulgular Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçlarının yaşa ve cinsiyete göre dağılımı.

Türkçe öğrenme amacı	Yaş grubu	Cinsiyet	f	Toplam
1. Boş zamanını değerlendirme	17-21 yaş	Kadın	8	8
		Erkek	1	1
	22-26 yaş	Kadın	14	14
		Erkek	1	1
	27 + yaş	Kadın	3	3
		Erkek	1	1
2. Yurt dışında iş bulabilme	17-21 yaş	Kadın	13	13
		Erkek	3	3
	22-26 yaş	Kadın	6	6
		Erkek	3	3
	27 + yaş	Kadın	3	3
		Erkek	-	-
3. Yurt dışına öğrenim görme	17-21 yaş	Kadın	19	19
		Erkek	2	2
	22-26 yaş	Kadın	10	10
		Erkek	1	1
	27 + yaş	Kadın	3	3
		Erkek	-	-
4. Yurt dışına seyahate çıkma	17-21 yaş	Kadın	11	11
		Erkek	1	1

	22-26 yaş	Kadın	17	17
		Erkek	-	-
	27 + yaş	Kadın	5	5
		Erkek	1	1
	17-21 yaş	Kadın	16	16
		Erkek	2	2
5. Kendini geliştirme	22-26 yaş	Kadın	19	19
		Erkek	1	1
	27 + yaş	Kadın	3	3
		Erkek	1	1

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin, yaş ve cinsiyetlerine göre Türkçe öğrenme amaçları Tablo 2’de bulunmaktadır. TÖİA’da belirlenen ilk Türkçe öğrenme amacı; “Boş zamanlarını değerlendirme için” maddesidir. Saraybosna Yunus Emre Enstitüsünde Türkçe öğrenen öğrencilerden 17-21 yaş grubundaki 8 kadın, 1 erkek öğrenci; 22-26 yaş grubundaki 14 kadın, 1 erkek öğrenci; 27 yaş ve üzeri öğrencilerden 3 kadın, 1 erkek öğrenci, Türkçeyi boş zamanlarını değerlendirme için öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcı gruptaki 17-21 yaş grubundan 13 kadın, 3 erkek öğrenci; 22-26 yaş grubundaki 6 kadın, 3 erkek öğrenci ile 27 yaş ve üzeri 3 erkek öğrenci, Türkçeyi *yurt dışında iş bulabilmek için* öğrendiklerini belirtmişlerdir. 27 yaş ve üzeri grubu oluşturan erkek öğrencilerin, Türkçeyi öğrenerek bir iş bulma çabalarının olmadığı anlaşılmaktadır. Üniversite okuyan/okuyacak kesimi oluşturan 17-21 yaş aralığındaki genç grup ise, Türkçe öğrendikten sonra Türkçeye ihtiyaç duyulan sahalarda iş bulma amacıyla Türkçe öğrenmektedir.

Öğrencilerden 17-21 yaş aralığındaki 19 kadın, 2 erkek öğrenci, 22-26 yaş aralığındaki 10 kadın, 1 erkek öğrenci ve 27 yaş ve üzerini oluşturan gruptan ise 3 kadın öğrenci, Türkçeyi yurt dışında eğitim amacıyla öğrendiklerini belirtmişlerdir. 27 yaş ve üzeri gruptaki erkek öğrencilerin hiçbiri Türkçeyi *yurt dışında öğrenim* amacıyla öğrenmemektedir. Türkçenin 17-21 ve 22-26 yaş grubundaki üniversite çağındaki genç grup tarafından yurt dışında öğrenim görme amacıyla öğrenilmesi, ülkemizin yükseköğretim kurumlarına yurt dışından rağbet olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 17-21 yaş grubundaki 11 kadın, 1 erkek öğrenci; 22-26 yaş grubundaki 17 kadın öğrenci ile 27 yaş ve üzeri 5 kadın, 1 erkek öğrencinin Türkçeyi, *“yurt dışına seyahate çıkmak için”* öğrendikleri belirlenmiştir. 22-26 yaş grubundaki erkek öğrencilerden hiçbiri, Türkçeyi *seyahat* amacıyla öğrendiğini belirtmemiştir. Bu sonuca göre, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre seyahat etmeye daha fazla ilgi duydukları söylenebilir.

Öğrencilere verilen TÖİA’da yer alan son madde *“kendimi geliştirmek için”* maddesidir. Katılımcılardan, 17-21 yaş grubunu oluşturan 16 kadın, 2 erkek öğrenci; 22-26 yaş grubunu oluşturan 19 kadın, 1 erkek öğrenci ile 27 yaş ve üzeri 3 kadın, 1 erkek öğrenci, Türkçeyi kendilerini geliştirmek için öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu, özellikle 17-21 ve 22-26 yaş grubunu oluşturan Bosna Hersekli öğrencilerin, Türkçe öğrenmenin kendileri için ayırt edici bir özellik ve kendi kişisel gelişimlerini arttıran bir yabancı dil olduğunu göstermektedir.

17-21 yaş ve 22-26 yaş grubundaki öğrenciler, Türkçeyi genellikle *kendini geliştirme* ve *yurt dışında öğrenim görme* amacıyla öğrenmektedir. Daha sonraki öğrenme amaçları sırasıyla *yurt dışına seyahate çıkma*, *yurt dışında iş bulabilme* ve *boş zamanını değerlendirme* olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın 27 yaş ve üzeri öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçları arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Yani, başat bir öğrenme amaçları olduğu söylenemez.

İkinci probleme ilişkin bulgular: Araştırmanın ikinci probleminin çözümlenmesinde, öğrencilerin A2, B1 ve B2 kurları sonunda “Türkçe Öğrenme Tutum Ölçeği”ne verdikleri puanların ANOVA sonuçlarından yararlanılmıştır. Bununla ilgili bulgular, Tablo 3’te verilmiştir:

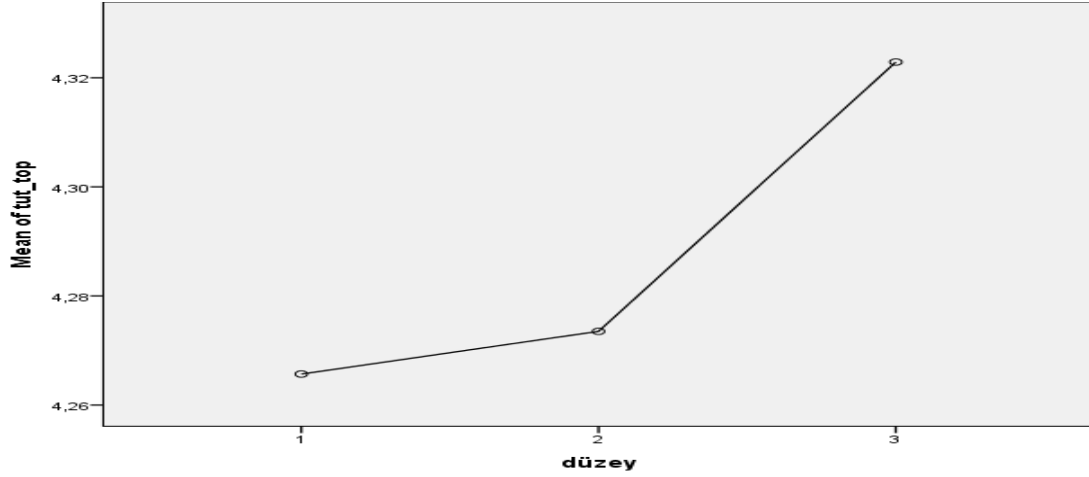
Tablo 3. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları ile Türkçe öğrenme düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik ANOVA testi sonuçları.

Düzye	N	\bar{X}	S	sd	t	p
A2	45	4.26	.479			
B1	26	4.27	.430			
B2	34	4.32	.464	102	.161	.852
Toplam	105	4.28	.459			

Türkçe öğrenme tutumu için ortalama değerler: 0-2,9=zayıf düzeyde tutum; 2,9-3,5=orta düzeyde tutum; 3,5-5=yüksek düzeyde tutum.

Tablo 3 incelendiğinde, Türkçe öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumlarının A2 düzeyinde (\bar{X} =4.26), B1 düzeyinde (\bar{X} =4.27) ve B2 düzeyinde ise (\bar{X} =4.32) olduğu görülmektedir. Bu puanlar arasında, anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için varyans analizi, çoklu karşılaştırma testi ANOVA’dan yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları ile Türkçe öğrenme basamakları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p>.05$) belirlenmiştir. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları, Türkçe öğrenme düzeylerine bağlı olarak artış göstermektedir. Ancak bu artış, kurlar arasında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Bosna Hersekli öğrencilerin genel olarak Türkçe öğrenme tutumları ise (\bar{X} =4.28) yüksektir. Öğrenciler genel olarak Türkçe öğrenmeye karşı olumlu bir tutuma sahiptir. Türkçeyi öğrendikçe tutumlarının daha da iyileştiği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumlarının kurlara göre artışı aşağıdaki Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları ile Türkçe düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren grafik.

Üçüncü probleme ilişkin bulgular: Araştırmanın üçüncü probleminin çözümlenmesinde, öğrencilerin kur sonu sınavlarındaki dil becerileri başarı puanları ile TÖTÖ'den aldıkları puanlar arasındaki ilişkiden elde edilen korelasyon değerlerinin yorumlanmasından yararlanılmıştır. Bununla ilgili bulgular Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları ile dil becerileri arasındaki ilişki.

Dil Becerileri	Tutumun Boyutları			Tutum	
	Bilişsel (ilgi)	Duyuşsal (güdü)	Devinişsel (edim kaygısı)	Tutum Toplam	
Okuma	r	-,115**	-,012**	-,099	-,112**
	p	,122	,450	,158	,127
	N	105	105	105	105
Dinleme	r	-,278**	-,224**	-,046**	-,223
	p	,002*	,011*	,322	,011*
	N	105	105	105	105
Yazma	r	,070**	-,068**	,063**	,035**
	p	,240	,244	,264	,360
	N	105	105	105	105
Karşılıklı konuşma	r	,112**	,078**	,052**	,098
	p	,127**	,215**	,299**	,161
	N	105	105	105	105
Sözlü anlatım	r	-,110**	,001**	-,029**	-,054
	p	,132	,498	,385	,292
	N	105	105	105	105

	r	-,128**	-,106**	-,031**	-,112**
Toplam sınav puanı	p	,097	,142	,378	,127
	N	105	105	105	105

*p<.05 anlamlı ilişki; ** r= 0-.30 zayıf, .30-.50 düşük, .50-.70 orta, .70 ve üzeri yüksek ilişki (+/-).

Tablo 4 incelendiğinde, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin dil becerileri sınav puanları ile tutumun boyutları ve genel olarak Türkçe öğrenme tutumları arasında, olumsuz yönde ve zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu ilişkileri dil becerileri ve öğrenme tutumunun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alt boyutlarına göre incelediğimizde, öğrencilerin okuma becerisi sınav puanları ile tutumun boyutlarından bilişsel boyutu arasında olumsuz ve zayıf düzeyde bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, tutumun duyuşsal ve devinişsel boyutlarında da benzerdir. Bosna Hersekli öğrencilerin okuma becerileri ile genel olarak Türkçe öğrenme tutumları arasında olumsuz yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır.

Öğrencilerin, tutumun bilişsel ve duyuşsal boyutları ile dinleme becerileri arasında olumsuz yönde anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunurken, devinişsel boyutta ise yine olumsuz yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Genel olarak tutum ile dinleme becerisi arasında anlamlı olumsuz yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır.

Öğrencilerin yazma becerileri ile tutumun bilişsel ve devinişsel boyutları arasında olumlu yönde zayıf düzeyde ilişki bulunurken, duyuşsal boyutta ise olumsuz yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Genel olarak tutum ile yazma becerileri arasında ise olumlu yönde zayıf düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Karşılıklı konuşma becerisi ile tutumun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutları arasında olumlu yönde ve zayıf düzeyde ilişki bulunmaktadır. Türkçe öğrenme tutumu ile karşılıklı konuşma becerisi arasında ise yine olumlu yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sözlü anlatım becerisinde de benzer bir durum bulunmaktadır. Öğrencilerin sözlü anlatım becerisi puanları ile tutumun bilişsel ve devinişsel boyutları arasında olumsuz yönde zayıf düzeyde, duyuşsal boyutunda ise olumlu yönde zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Sözlü anlatım becerisi ile genel olarak Türkçe öğrenme tutumu arasında olumsuz yönde zayıf düzeyde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Öğrencilerin genel olarak Türkçe öğrenme tutumları ile sınav puanları arasında, tutumun üç boyutunda da olumsuz yönde zayıf düzeyde bir ilişki ve genel olarak Türkçe öğrenme tutumlarının da olumsuz yönde zayıf düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular ışığında, Saraybosna Yunus Emre Enstitüsünde Türkçe öğrenenlerin, Türkçe öğrenme tutumlarının Türkçe dil becerileri ile olumlu ve yeterli düzeyde anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Yani, öğrenciler Türkçe öğrenmeye karşı olumlu bir tutuma sahip olmalarına rağmen, bu isteği öğrenme başarısı veya dil becerilerini etkili kullanabilmede gösterememektedir. Eğitim öğretim ortamlarında kullanılan araçlar, yöntem-teknikler, öğreticiler vb. değişkenler, öğrenme tutumunu olumlu yönde etkilemesine rağmen, dil becerilerinde aynı başarıyı yansıttığı söylenemez.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçları, tutumları ve dil becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, 17-21 yaş ve 22-26 yaş grubundaki öğrenciler, Türkçeyi genellikle *kendini geliştirme* ve *yurt dışında öğrenim görme* amaçlarıyla öğrenmektedir. Öğrencilerin diğer öğrenme amaçlarının sırasıyla, *yurt dışına seyahate çıkma*, *yurt dışında iş bulabilme* ve *boş zamanını değerlendirme* olduğu belirlenmiştir. Bu yaş gruplarından farklı olarak 27 yaş ve üzeri öğrencilerin Türkçe öğrenme amaçları arasında benzerlik olduğu belirlenmiştir. Yani, bu grubun başat bir öğrenme amacı yoktur. Buna karşın Türkçeye ilgi duyan 17- 26 yaş aralığındaki öğrencilerin bu ilgilerinin temelinde, özellikle Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından lisans ve yüksek lisans eğitimi için uluslararası öğrencilere sağlanan olanakların yattığı söylenebilir. Türkiye'nin sağladığı bu imkânlarla her geçen gün ilgi daha da artmakta, her yıl belirlenen kontenjanların üzerinde bir başvuru olmaktadır (YTB, 2018). Ayrıca, Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışındaki merkezlerinde verilen Türkçe kurslarının ücretlerinin uygun olması; bu coğrafyada yaşayan insanların geçmişte Türkçe ve Türk kültürü ile ilişki içinde olmaları gibi etmenler, Türkçeye karşı ilgiyi artırmış olabilir. Bunun gibi etmenler, katılımcılarla yapılacak yüz yüze görüşmeye dayalı farklı bir çalışma ile incelenebilir.

A2, B1 ve B2 düzeylerinde Türkçe öğrenen Bosna Hersekli öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları, değerlendirme ölçütlerine göre yüksek düzeydedir. Öğrencilerin Türkçe öğrenme düzeyleri ilerledikçe, öğrenme tutumları da giderek olumlu yönde artmaktadır. Fakat bu artış, kurlar arasında anlamlı bir fark yaratacak kadar değildir çünkü öğrencilerin Türkçe öğrenme tutumları, A2 kurundan itibaren yüksek düzeydedir.

Öğrencilerin, okuma ve dinleme becerileri sınav puanları ile Türkçe öğrenme tutumları arasında olumsuz yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, yazma becerisi ile tutumun bilişsel ve devinişsel boyutları arasında, olumlu yönde ve zayıf düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Duyuşsal boyutta ise, olumsuz yönde zayıf düzeyde bir ilişki vardır. Öğrencilerin yazma becerisine yönelik bilişsel ve devinişsel boyutta olumlu tutuma sahip olmaları, yazılı anlatım ile ilgili bilgi ve beceri yönünden yeterli olmalarıyla açıklanabilir. Buna karşın yazma eyleminin düşünme, planlama ve kâğıda aktarma gibi çaba gerektiren bir dizi eylemler içermesi, öğrencilerin duyuşsal alanda buna karşı olumsuz bir tutum geliştirmelerinin nedeni olabilir. Yani öğrencilerin, yazılı anlatım bilgisi ve uygulama yeterlilikleri iyi olmasına rağmen, yazılı anlatımın çaba gerektirmesi, öğrencilerin duyuşsal anlamda yazma ilgilerini düşürmektedir. Bundan önce yapılan benzer araştırmalardan elde edilen bulgular ile bu araştırmanın bulguları örtüşmektedir (Karatay ve Kartallıoğlu, 2016).

Aynı şekilde üretici dil becerilerinden konuşma becerisinin karşılıklı konuşma alanına yönelik başarı puanı ile tutumun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutları arasında olumlu yönde ve zayıf düzeyde ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Karşılıklı konuşmada öğrencilerle anlık etkileşimin kurulması ve onlara olumlu geribildirimler verilmesi onların bu konuda olumlu tutum edinmelerini sağlamış olabilir. Özetle öğrencilerin kendi başlarına yaptıkları yazılı anlatım ve başkalarıyla yaptıkları sözlü anlatım çalışmalarında hem beceri hem de tutum yönünden olumlu bir ilişkinin olması, onların bu iki üretici dil becerisinde başarılı ve istekli olmaları ile

açıklanabilir. Buna rağmen öğrenciler, bağımsız konuşma çalışmalarında ise kendilerine verilen konu ile ilgili bilgi eksiklikleri veya Türkçeyi bu düzeylerde etkili kullanabilme becerilerinin yetersizliği, onların konuşma başarıları ile istekleri arasındaki olumsuz tutumun nedeni olabilir. Okuma ve dinleme becerilerinde görülen anlama sorunlarının tutumlarını bu yönde etkilediği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Allport, G. (1935). *Attitudes, handbook of social psychology*. Worcester, Massachusetts: Clark University Press.
- Arkonaç, S. (2001). *Sosyal psikoloji*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Baysal, A., C. (1981). *Sosyal ve örgütsel psikolojide tutumlar*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi.
- Baysal, A., Tekarslan, E. (1996). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Avcıol Basım Yayım.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Kılıç, A., Ö., Erkan, K., Şirin, ve D., Funda (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Brown, D., H. (2007). *Principles of language learning and teaching, (Fifth edition)*. New York: Pearson Education.
- Dörnyei, Z. (1998). Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*, 3(31), 117-135.
- Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the language-learner individual differences in second language acquisition*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gardner, R., C. (1960). *Motivational variables in second-language acquisition. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, McGill University, Kanada.
- Gardner, R., C. & Lambert, W.E. (1972). *Attitudes and motivation in second language learning*. Rowley, MA: Newbury House.
- Gardner, R., C. (1985). *The attitude/motivation test battery: technical report*. Erişim tarihi: 07.06.2018, <http://publish.uwo.ca/~gardner/docs/AMTBmanual.pdf>
- Ghazvini, S., D. & Khajehpour, M. (2011). Attitudes and motivation in learning English as second language in high school students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1209-1213.
- Göçer, A. (2009). Türkiye’de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen lise öğrencilerinin hedef dile karşı tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 4(8), 1335-1350.
- Horwitz, E., Horwitz, M. & Cope, J. A. (1986). Foreign language classroom anxiety. *Modern Language Journal*, 70, 125-132.

- İnal, S., Evin, İ., ve Saracaloğlu, A. S. (2005). The relation between students' attitudes toward foreign language and foreign language achievement. *Dil Dergisi: Language Journal*, 130, 38-53.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum, algı, iletişim*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. (2012). Kırgız öğrencilerin Türkiye Türkçesi öğrenmeye ilişkin tutumları. *Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, (4), 1-11.
- Karatay, H. ve Kartallıoğlu, N. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenme tutumu ile dil becerileri edimi arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(4), 203-213.
- Kanmaz, A. (2012). Okuduğunu anlama stratejisi kullanımının, okuduğunu anlama becerisi, bilişsel farkındalık, okumaya yönelik tutum ve kalıcılığa etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Katz, D. (1967). "The functional approach to the study of attitude" readings in attitude theory and measurement. Ed. M. Fishbein. New York: John Wiley & Sons, Inc. 457-468.
- Köse, D. (2007). Ortak başvuru metnine uygun Türkçe öğretiminin başarıya ve tutuma etkisi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 107-118.
- Masgoret, A., M. & Gardner, R., C. (2003). Attitudes, motivation, and second language learning: A meta-analysis of studies conducted by Gardner and associates. *Language Learning*, 53(1), 123-163.
- Özdemir, B. (2014). Analitik yazma ve değerlendirme modelinin Türkçe öğretmeni adaylarının yazma becerilerine ve yazma tutumlarına etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Phillips, S. L. (2003). Contributing factors to music attitude in sixth, seventh and eighth grade students. Iowa: Non-Published Dissertation.
- Sarıçoban, A. (2004). Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen Türki öğrencilerin güdü ve tutumlarının başarıya etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 67-73.
- Sanford, F., H. (1961). *Psychology a scientific study of man*. California: Wardsworth Publishing Company.
- Şen, Ü. (2011). Belçika'da yaşayan Türk çocuklarının Türkçeye yönelik tutumları ve yazma becerileri (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TDK (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Thurstone, L. L. (1931). The measurement of social attitudes. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 26(3): 249-269.
- YTB (2018). <https://www.ytb.gov.tr/uluslararası-ogrenciler/uluslararası-ogrenci-hareketliliği>

